

Potwierdzenie występowania *Aglenus brunneus* (GYLLENHAL, 1813) (Coleoptera, Salpingidae) w Polsce

Confirmation of the occurrence of *Aglenus brunneus* (GYLLENHAL, 1813)
(Coleoptera, Salpingidae) in Poland

Rafał RUTA¹, Andrzej MELKE², Radosław PLEWA³

¹ Zakład Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Uniwersytet Wrocławski, Przybyszewskiego 65, 51-148 Wrocław,
e-mail: rafal.ruta@uwr.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8515-2385

² św. Stanisława 11/5, 62-800 Kalisz;

³ Zakład Ochrony Lasu, Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn,
e-mail: r.plewa@ibles.waw.pl, ORCID: 0000-0001-6227-3037

ABSTRACT: The occurrence of *Aglenus brunneus* in Poland is confirmed with a new record in Western Sudeten Mts. The species was collected in a heap of decaying hay, together with several other beetles, including rarely recorded in Poland *Omonadus bifasciatus* (ROSSI, 1792) and *Thes bergrothi* (REITTER, 1881). It seems that *Aglenus brunneus* is currently a very rare species in Poland, and restricted its occurrence to synanthropic habitats, as it was never recorded again in the forests, where it was reported to be quite common in 19th century.

KEY WORDS: Tenebrionoidea, anthropogenic habitat, population decline.

Wstęp

W Polsce stwierdzono do tej pory występowanie 15 gatunków Salpingidae, z których większość to gatunki leśne, związane z obumierającymi i martwymi drzewami (JAŁOSZYŃSKI i in. 2012, KUBISZ i in. 2015). *Aglenus brunneus* (Ryc. 1) jest w krajowej faunie Salpingidae gatunkiem wyjątkowym zarówno ze względu na morfologię (jest gatunkiem ślepym i nielotnym), jak i pod względem preferencji siedliskowych. Występuje w środowiskach synantropijnych będąc prawdopodobnie mykofagiem odżywiającym się grzybami porastającymi różnorodne, rozkładające się substraty, jak np. ekskrementy, zapleśniałe ziarno i słoma. Spotykany jest zwykle w środowiskach antropogenicznych, tj. stodoły, spichrze, stajnie, piwnice, rzadziej występuje w norach gryzoni i pod korą drzew (DAJOZ 1977, BURAKOWSKI i in. 1986, BARNOUIN i ZAGATTI 2017).

Aglenus brunneus to gatunek subkosmopolityczny o nieznanym pochodzeniu (DENUX i ZAGATTI 2010), choć – wbrew starszym opiniom wskazującym na pochodzenie amerykańskie (np. BURAKOWSKI i in. 1986) – przypuszczalnie pochodzi ze Starego Świata, gdzie prawdopodobnie pierwotnie zasiedlał głębokie

Ryc. 1. *Aglenus brunneus*, osobnik z Muchowa,
fot. R. RUTA.

Fig 1. *Aglenus brunneus*, a specimen from Muchów,
photo R. RUTA.

warstwy wilgotnej ściółki leśnej, w sąsiedztwie nor gryzoni (BUCKLAND i in. 2009). Jest gatunkiem znajdowanym często na stanowiskach archeologicznych i wykorzystywanym przy wnioskowaniu o kierunkach transportu zbóż (PANAGIOTAKOPULU 2001). Najwcześniejsze dane archeoentomologiczne pochodzą z rejonu neolitycznej przeprawy Sweet Track w Anglii (GIRLING 1984), gdzie znalezione osobniki pochodziły jeszcze prawdopodobnie z naturalnych, leśnych siedlisk (BUCKLAND i in. 2009). Już ok. 2000 lat temu *A. brunneus* był rozpowszechnionym chrząszczem siedlisk synantropijnych w dzisiejszej Wielkiej Brytanii, znajdowano go też na licznych średniowiecznych stanowiskach archeologicznych (KENWARD 1976, BUCKLAND i in. 2009). *Aglenus brunneus* jest chrząszczem nielotnym, lecz znane są obserwacje forezy na innych gatunkach chrząszczy (WOODROFFE 1967), co może tłumaczyć szerokie rozprzestrzenianie tego gatunku w wielu kierunkach. Współcześnie omawiany gatunek znany jest z wielu lokalizacji, głównie w Holarktyce i Afryce.

W Polsce *Aglenus brunneus* był wykazywany z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Śląska Dolnego, Śląska Górnego, Wzgórz Trzebnickich, Sudetów Zachodnich, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Beskidu Wschodniego (BURAKOWSKI i in. 1986). Zdecydowana większość obserwacji pochodzi z XIX w., wobec czego KUBISZ i in. (2015) uznali, że występowanie tego gatunku w Polsce wymaga potwierdzenia.

W czasie prac terenowych prowadzonych przez pierwszego autora na Pogórzu Kaczawskim (Sudety Zachodnie) udało się odnaleźć nowe stanowisko omawianego gatunku.

Wyniki

Nowe stanowisko *Aglenus brunneus*:

Sudety Zachodnie, Muchów (UTM: WS75), 51.013°, 16.006°, 1 VIII 2020, w wierzchnich warstwach gleby pod rozkładającym się sianem (Ryc. 2), 6 exx., leg. R. RUTA.

Poza omawianym gatunkiem z siana wysiano inne towarzyszące gatunki chrząszczy:

Hydrophilidae:

Cercyon analis (PAYKULL, 1798) – 3 exx.,
Cryptopleurum minutum (FABRICIUS, 1775) – 3 exx.,
Megasternum boletophagum (MARSHAM, 1802) – 3 exx.;

Histeridae:

Acritus nigricornis (HOFFMANN, 1803) – 4 exx.,
Hister unicolor LINNAEUS, 1758 – 1 ex.;

Ptiliidae:

Acrotrichis montandonii (ALLIBERT, 1844) – 8 exx.,
Baeocrara sp. – 1 ex., *Ptenidium* sp. – 1 ex.;

Ryc. 2. Stanowisko *Aglenus brunneus* w Muchowie, 1 VIII 2020, fot. R. RUTA.

Fig. 2. A locality of *Aglenus brunneus* in Muchów, 1 VIII 2020, photo R. RUTA.

Staphylinidae:

Anotylus rugifrons (HOCHHUTH, 1849) – 2 exx.,
Euplectus sanguineus DENNY, 1825 – 2 exx.,
Falagria caesa ERICHSON, 1837 – 1 ex.,
Leptacinus intermedius DONISTHORPE, 1936 – 1 ex.,
Lithocharis nigriceps KRAATZ, 1859 – 1 ex.,
Metopsia similis ZERCHE, 1998 – 1 ex.,
Phymatura brevicollis (KRAATZ, 1856) – 5 exx.,
Rugilus erichsonii (FAUVEL, 1867) – 1 ex.,
Rugilus rufipes (GERMAR, 1836) – 1 ex.,
Scydmaenus tarsatus MÜLLER et KUNZE, 1822 – 2 exx.,
Tachinus rufipes (LINNAEUS, 1758) – 1 ex.,
Xylodromus concinnus (MARSHAM, 1802) – 1 ex.;

Monotomidae:

Monotoma bicolor VILLA et VILLA, 1835 – 2 exx.,
M. spinicollis AUBÉ, 1837 – 1 ex.;

Cryptophagidae:

Ephistemus globulus (PAYKULL, 1798) – 2 exx.,
E. reitteri CASEY, 1900 – 3 exx.,
Atomaria sp. – 1 ex.;

Latridiidae:

Corticaria fulva (COMOLLI, 1837) – 8 exx.,
Dienerella ruficollis (MARSHAM, 1802) – 6 exx.,
Enicmus transversus (OLIVIER, 1790) – 1 ex.,

Latridius minutus (LINNAEUS, 1767) – 2 exx.,
Melanophthalma sp. (samica) – 1 ex.,
Thes bergrothi (REITTER, 1881) – 3 exx.;

Corylophidae:

Sericoderus lateralis (GYLLENHAL 1827) – 3 exx.;

Mycetaeidae:

Mycetaea subterranea (FABRICIUS, 1801) – 4 exx.;

Tenebrionidae:

Alphitophagus bifasciatus (SAY, 1824) – 2 exx.;

Anthicidae:

Omonadus bifasciatus (ROSSI, 1792) – 1 ex.

Dyskusja

Znane stanowiska *Aglenus brunneus* w południowo-zachodniej Polsce znajdują się na terenie Wzgórz Trzebnickich – w Komorówku i Trzebnicy (JOSEPH 1871), Dolnym Śląsku – Dzierżoniowie (LETZNER 1871, 1888), Szymanowicach k. Krotoszyc (KOLBE 1913) i Wrocławiu (LETZNER 1871, 1888, GERHARDT 1910, POLENTZ 1929), Górnym Śląsku – w Rudach Raciborskich (ROGER 1856) oraz w Sudetach Zachodnich – w Jedlinie-Zdroju (JOSEPH 1871). Chrzęszcze były znajdowane pod doniczkami w szklarniach, pod leżącymi deskami ze starych ogrodzeń, w stosie trawy, ale także na hubach, na starym dębie, pod korą buków i jarzębów (ROGER 1856, LETZNER 1871, 1888, GERHARDT 1910, KOLBE 1913, POLENTZ 1929). Co charakterystyczne, w dziewiętnastowiecznych opracowaniach gatunek ten uznawany był za dość częsty.

Ostatnie stanowisko w Polsce znane było do tej pory z Wrocławia-Osobowic, w których *A. brunneus* wymieniony był jako jeden z gatunków związanych ze starymi dębami (POLENTZ 1929). Mimo poszukiwań w rejonie miejscowości, z których wykazywano omawiany gatunek, m.in. Trzebnicy i Osobowic, w minionych dekadach nie udało się ponownie znaleźć tego gatunku. Wskazuje to na jego prawdopodobne ustąpienie ze środowisk leśnych. Z drugiej strony, nie jest to również obecnie chrzęszcz powszechny w środowiskach synantropijnych – wieloletnie poszukiwania w dogodnych mikrosiedliskach nie przyniosły efektów. Być może pewną trudność powoduje preferowanie przez *A. brunneus* wierzchnich warstw gleby pod zapleśniałymi substratami, przez co można przeoczyć jego obecność.

Wraz z *A. brunneus* na stanowisku w Muchowie stwierdzono obecność dwóch interesujących gatunków zasługujących na osobne omówienie.

Thes bergrothi – występuje w różnego rodzaju pleśniejących substratach (np. trawa, siano czy słoma), często w środowiskach synantropijnych (np. w starych domach pod spleśniałą tapetą, szopach, stodołach, rzadziej w sianie przy paśnikach dla

zwierząt) (RÜCKER 2020). W Polsce rzadko notowany, większość danych pochodzi z XX wieku (BURAKOWSKI i in. 1986). Ostatnio wykazany z Gór Świętokrzyskich (BUCHHOLZ i in. 2021). Z Sudetów Zachodnich (nadleśnictwa: Świeradów i Szklarska Poręba) był podany tylko raz, jako gatunek towarzyszący kornikom zasiedlającym wyrzynki drewna świerkowego (GRODZKI 1997). Ze względu na specyficzne wymagania gatunku sam autor stwierdził, że dane te należy traktować z pewną ostrożnością, ponieważ w trakcie hodowli chrzęszczy w fotoklektorach osobniki *T. bergrothi* mogły przeniknąć z pomieszczenia hodowlanego.

Omonadus bifasciatus – przedstawiciel Anthicidae, którego występowanie w Polsce dopiero niedawno potwierdzono po ponad stuletniej przerwie (TATUR-DYTKOWSKI i in. 2018). Stanowisko w Muchowie wskazuje na jego szersze rozszedlenie w kraju.

SUMMARY

Salpingidae is a rather small family of Tenebrionoid beetles, with 15 species recorded in Poland. One of the most remarkable members of the family is *Aglenus brunneus*, a blind and flightless species, once quite common in Poland, both in natural habitats (e.g. under bark of deciduous trees) and in synanthropic ones (various decaying plant matter, including hay, grain etc.). It was recorded from several regions of Poland: Baltic Coast, Pomeranian Lake District, Lower Silesia, Upper Silesia, Trzebnica Hills, Western Sudeten Mts., Kraków-Wieluń Upland and Eastern Beskid Mts., in most cases on the base of records from 19th century. Since 1920s the species has not been recorded in Poland. During field research in SW Poland, the species was found in Western Sudeten Mts., in Muchów. Together with *A. brunneus*, 35 other species of beetles were collected. Two of them are rather rarely collected in Poland. For *Omonadus bifasciatus* this is the second recent record in Poland after the species was rediscovered in NE part of the country. For *Thes bergrothi*, a species which inhabits similar microhabitats as *A. brunneus* (usually decaying plant material), this is the second record in Western Sudeten Mts.

PIŚMIENNICTWO

- BARNOUIN T., ZAGATTI P. 2017. Les Salpingidae de la faune de France (Coleoptera Tenebrionoidea). *L'Entomologiste*, **73** (6): 353-386.
- BUCHHOLZ L., KOMOSIŃSKI K., MELKE A., SIKORA-MARZEC P. 2021. Chrzęszcze (Coleoptera) Świętokrzyskiego Parku Narodowego. *Wiadomości Entomologiczne*, **10** (Supplement), 1-273.
- BUCKLAND P. C., PANAGIOTAKOPOULU E., SVEINBJARNARDÓTTIR G. 2009. A failed invader in the North Atlantic, the case of *Aglenus brunneus* GYLL. (Col., Colydiidae), a blind flightless beetle from Iceland. *Biological Invasions*, **11**: 1239-1245.

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986. Chrząszcze Coleoptera, Cucujoidea, część 2. Katalog Fauny Polski, **23** (13): 1-278.
- DAJOZ R. 1977. Coléoptères Colydiidae et Anommatidae Paléarctiques. Faune de l'Europe et du Bassin Méditerranéen, **8**: 1-275.
- DENUX O., ZAGATTI P. 2010. Coleoptera families other than Cerambycidae, Curculionidae sensu lato, Chrysomelidae sensu lato and Coccinellidae. Chapter 8.5. [In:] ROQUES A., KENIS M., LEES D., LOPEZ-VAAMONDE C., RABITSCH W., RASPLUS J.-Y., ROY D. B. (Eds.) Alien terrestrial arthropods of Europe. *BioRisk* **4** (1): 315-406. doi: 10.3897/biorisk.4.61
- GERHARDT J. 1910. Verzeichniss der Käfer Schlesiens-preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Verlag von Julius Springer, Berlin.
- GIRLING M.A. 1984. Investigations of a second insect assemblage from the Sweet Track. *Somerset Levels Papers*, **10**: 9-91.
- GRODZKI W. 1997. Parazytoidy, drapieżce i komensale kambiofagów świerka w warunkach zubożenia różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych Sudetów. *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Seria A*, **841**: 193-213.
- JAŁOZYŃSKI P., WANAT M., RUTA R., MIŁKOWSKI M. 2012. Nowe stanowiska Salpingidae (Insecta: Coleoptera) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **31** (3): 162-170.
- JOSEPH G. 1871. Giebt es augenlose Arthropoden in Schlesien? *Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für Vaterländische Kultur*, **48**: 160-162.
- KENWARD H.K. 1976. Further Archaeological Records of *Aglenus brunneus* (Gyll.) in Britain and Ireland Including Confirmation of Its Presence in the Roman Period. *Journal of Archaeological Science*, **1976** (3): 275-277.
- KOLBE W. 1913. Beiträge zur schlesischen Käferfauna. *Jahresheft des Vereins für Schlesische Insektenkunde zu Breslau*, **6**: 5-11.
- KUBISZ D., IWAN D., TYKARSKI P. 2015. Tenebrionoidea: Mycetophagidae, Ciidae, Mordellidae, Zopheridae, Meloidae, Pyrochroidae, Salpingidae, Anthicidae. Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. *Coleoptera Poloniae*, **3**: 1-744.
- LETZNER K. 1871. Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, **2**: 1-328.
- LETZNER K. 1888. Fortsetzung des Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, **13**: 181-236.
- PANAGIOTAKOPULU E. 2001. New Records for Ancient Pests: Archaeoentomology in Egypt. *Journal of Archaeological Science*, **2001** (28): 1235-1246.
- POLENTZ G. 1929. Einige Käfer aus Oswitz. *Zeitschrift für Entomologie*, **17**(1): 13.
- ROGER J. 1856. Verzeichniss der bisher in Oberschlesien aufgefundenen Käferarten. *Zeitschrift für Entomologie*, **10**: 1-132.
- RÜCKER W. H. 2020. Latridiidae und Merophysyiidae der West-Paläarktis. 2. Auflage. Germany, Neuwied: Selbstverlag Wolfgang H. RÜCKER.
- TATUR-DYTKOWSKI J., MIŁKOWSKI M., RUTA R., KOMOSIŃSKI K. 2018. Potwierdzenie występowania *Omonadus bifasciatus* (ROSSI, 1792) (Coleoptera: Anthicidae) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **37** (4): 237-243.
- WOODROFFE G.E. 1967. Phoretic behaviour of adult *Aglenus brunneus* (GYLLENHAL) (Col., Colydiidae). *Entomologist's Monthly Magazine*, **103**: 44.

Wpłynęło: 10 czerwca 2022
Zaakceptowano: 30 czerwca 2022